

всего 3-4 стихотворения для заучивания, в разработках уроков отсутствуют русские имена.

Улучшение результатов возможно при внедрении интерактивных методов обучения монологической и диалогической речи учащихся, внедрение звуковых материалов; включение сюжетных и ситуативных рисунков, содержащих стихотворения, сказки, образцы диалогов с формулами русского речевого этикета.

Продуктивными являются такие упражнения, как, продолжить текст по предложенному началу, составить предложение к рисунку, серии рисунков из 1 - 2 предложений. Или: задание для расположения рисунков в логической связи и последовательности. Такие упражнения развивают не только речевую, но и мыслительную деятельность учащихся, а также способствуют формированию необходимых компетенций.

В процессе обучения, наряду с продуктивными видами работ, предлагаются и репродуктивные задания в целях формирования у учащихся навыков правильного построения предложений и их соединения, создания содержания минитекста, постановки вопросов по его содержанию.

Наряду с монологической, большая роль отводится развитию диалогической речи учащихся. И здесь особая роль в системе работы отводилась учету родного языка учащихся, поскольку при обучении русскому языку происходит взаимодействие русского и родного языков, перенос - умений и навыков из одного языка в другой.

Таким образом, разнообразие традиционных методов и приемов обучения, за счет включения инновационных, в том числе, интерактивных, способствует созданию благоприятных условий для формирования языковых, коммуникативных и социокультурных компетенций.

Список использованной литературы:

1. Лебедев, О.Е. Компетентностный подход в образовании [Текст] / О.Е. Лебедев // Школьные технологии. – 2004. – № 5. – С.3-12.
2. Львов, М.Р. Методика развития речи младших школьников [Текст]: пособие для учителя. – 2-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1985. – 176 с.
3. Предметный стандарт по русскому языку в школах с кыргызским, узбекским, таджикским языками обучения для 1 - 4 классов [Текст]. – Бишкек, 2016. – 27 с.
4. Программы по русскому языку и чтению для 1-4 классов одиннадцатилетней кыргызской школы [Текст] / сост.: К.Д. Добаев, Г.С. Тагаева. - Бишкек, 2010. – 39 с.

УДК 376.015.31:73/76-056

М.И. Иманалиева

Н.Ж. Жеңишбекова

Магистранты факультета педагогики КГУ им. И. Арабаева

**БИЛИМ АЛУУДАГЫ ӨЗГӨЧӨ МУКТАЖДЫКТАРГА ЭЭ БАЛДАРДЫ
ОКУТУУДАГЫ БААСЫЗ ОКУТУУНУН МААНИСИ**

**ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНИВАНИЯ ЗНАНИЙ ДЕТЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ
ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЗДОРОВЬЯ**

FEATURES OF ASSESSING THE KNOWLEDGE OF CHILDREN WITH DISABILITIES

Аннотация: Макалада ден соолугунан мүмкүнчүлүгү чектелген балдарга билим берүүдөгү билимдерин баалоо өзгөчөлүктөрү каралган. Билим берүү системасындагы академиялык жетишкендиктерди баалоо боюнча эл аралык кээ бир тажрыйбалар сүрөттөлгөн. Инклюзивдик мектепте баа коюудагы мугалим колдонуучу айрым эрежелер белгиленген.

Аннотация: В статье рассматриваются особенности оценивания знаний детей с ограниченными возможностями здоровья. Описывается опыт некоторых зарубежных стран по оцениванию академической успеваемости в системе образования. Отмечаются принципы по оцениванию знаний детей в инклюзивной школе.

Annotation: The article discusses the features of assessing the knowledge of children with disabilities. The experience of some foreign countries in assessing academic performance in the educational system is described. The principles of assessing the knowledge of children in an inclusive school are noted.

Түйүндүү сөздөр: Дидактогения, баа, баалоо, мугалим, инклюзивдик билим берүү, билим алуудагы өзгөчө муктаждыктар.

Ключевые слова: Дидактогения, оценка, оценивание, учитель, инклюзивное образование; особые образовательные потребности.

Keywords: didactogeny, assessment, assessment, teacher, inclusive education; special educational needs.

XX-жылдын акырына карата - XXI кылымдын башында. дүйнөнүн ири өлкөлөрүнүн мектептеринде окуучулардын ийгиликтерин жана ийгиликсиздигин баалоо системасын карап чыгуу менен алектене башташты. Анын функциялары маанилүү кулач жайды. Бүгүн - бул окуучунун өнүгүүсү тууралуу маалыматтардын кеңири спектрин алуу, окуучулардын жетишкендиктерин жана окутуу кемчиликтерин диагностикалоо, окутуу жана окуу программаларынын сапаты тууралуу маалыматты чогултуу, өзүнчө мектепте, улуттук, аймактык жана эл аралык деңгээлде окутуунун жыйынтыктарын салыштыруу билим берүү саясатына өзгөртүүлөрдү киргизүү. Далилдөө, логикалык жана сынчыл ой жүгүртө алуу, салыштырып, талашып талдоо жөндөмдүүлүктөрүнө баа берүү ишке ашырылып жатат

Баалоо баланы белгилүү бир талаптарга жооп беришине тууралайт. Ошондуктан, адамдын өмүрүндө баалоо индивид көзөмөлдөй албаган же тышкы баа көзөмөлүн жоготуп алгандан коркуу сезимин жараткан жагдай катары тобокел туудурат.

Дидактогения (байыркы грек. διδακτός - үйрөткөн, үйрөнүп-билгендери, өздөштүрүү + γένεσις -туулуу) – психогения (инсандын эмоционалдык реакциясынан, маанайын ооруулуулукка чейин жеткирчү абал) мугалимдин орой сөзү менен шартталган [1, С.17].

Дидактогения орой педагогикалык иштин (жан баалоо, жоопка мажбурлоо, кыйкырык, мугалимдердин коркутушу ж.б.) жыйынтыгы болушу мүмкүн, ошондой эле балага ата - эненин ашыкча талаптары дагы себеп болушу мүмкүн. Эстүү жана калыс катаалдык дидактогениянын себеби болбойт. Дидактогения “мектеп неврозу” жана “дезадаптациянын мектептик синдрому” терминдеринин аналогу болуп саналат.

Эгерде мээнин оң жарты шарынын ишмердиги активдүүлүк кылган балдар үчүн эне тил жана математика сабактары боюнча биринчи класстагы табигый кыйынчылыктары менен басым, бекем көзөмөл, "баарын катасыз кылуу" талаптары аркылуу күрөшсө, ал кыйынчылыктар азайбастан, көбөйөт. Бул куракта балдар, чарчап, алар кайсы бир нерселерге тез алаксып, унутуп сол жарты шарында ашыкча чыңалуу пайда болот. Ал эми оң жарты шарынын жетишсиз ишмердүүлүгүнөн (ажыратуу) улам, кыжырдануу, тынчсыздануу, начар маанай пайда болот. Натыйжада невралгия- кеңири таралган невроз келип чыгат. Башталгыч мектеп курагында бул балдар бир нерсени туура эмес жасап алуудан жадатма коркууга дуушар болушу мүмкүн. алардын иш - аракеттеринин тууралыгына шектенүүлөрдөн кийин ишенимсиздик келип, ошол эле учурда, милдет сезими, жоопкерчилик сезимин курчуйт. Ошентип, үзгүлтүксүз ашыкча чыңалуу өнөкөт стресске алып келет. Бул бара - бара чарчоо, көңүл буруунун бузулуусуна, баштын оорусунун көбөйүшү менен көрүнөт. Катаал окутуунун жүрүшүндөгү психикалык травмалары сөзсүз мээнин оң жарты шарынын ишин козгойт жана баланын мээсинин сол жарты шарынын ишин убактылуу начарлатат. турган психикалык оор. Ал эми узак убакыт бою өнөкөт жүктөлгөн абалында болгон сол жарты шары, оң жарты шарынан келип түшкөн маалыматты, толук кайра иштетүүнү камсыз кыла албайт. Натыйжада, ал сол жарым шар тарабынан өздөштүрүлүшү үчүн түрткү жана шектенүүлөр түрүндө бир нече жолу кайталанышы керек. Өз кезегинде, эмоционалдык стресс дүүлүгүшүнөн, оң жарты шар коркунуч, тынчсыздануу, жаратат. Ошону менен бирге, бул эки жарты шардын режимдери туура эмес ишмердүүлүктү түзөт. Кийинчерээк, курч санаалар жумшара баштаганда жана башка ойлор, коркуулар пайда болгондо, мээ жарты шарларынын ар түрдүү режими тууралуу сөз болот, тактап айтканда, сол жарты шарынын ашыкча козголушуна жана оң жарты шарынын тормоздолушуна алып келет. Окуучу бул учурда кандай болот? Ошол замат, дароо абалды түшүнүүгө жөндөмдүүлүктүн, сезгичтиктин ордуна, дайыма тынчсыздануу жана шектенүү, кооптуулук пайда болот. Бул өзгөчө өспүрүм куракта көрүнүп турат. өспүрүм башкаларга окшош эместигинен жана ошол эле учурда өзүнө ишенимсиздиктен кыйналат; аны дайыма коркуулар менен шектенүүлөр кыйнайт; ал дайыма кубана албайт, өзүн издейт жана таба албайт. Бул мектептеги жакшы ийгиликтер, абдан жакшы баалардын фонунда болушу мүмкүн, бирок, курдаштары менен баарлашууда бул балдар ийгиликсиз. Эгер невроз менен жабыркаган балдарда мээнин оң жарты шарынын активдүүлүгү үстөмдүк кылса, истериянын жана коркуунун белгилери пайда болушу мүмкүн. мээнин оң жарты шарынын активдүүлүгүнүн бир кыйла жогорку деңгээли сол жарты шарынын ишинин жайлашына таасир этет. Натыйжада, бала өзүнүн иш-аракеттерин баалоо жана тиешелүү корутундуларды чыгарууну талап кылган мүмкүнчүлүгүн азайгандыгына байланыштуу, түзүлгөн акыбалдан акылдуу бир жол табууга мүмкүнчүлүгү жокко эсе болот.

Балага басым канчалык көбүрөөк болсо, ал ошончолук сын баа бергенге жөндөмдүүлүгү төмөндөйт [2, С.56]

Басым басым баланын алсыздыгын, ийгиликсиздигин бекемдейт. Бул учурда жардам психологиялык эс алуу менен коштолууга тийиш. Балдарга жашоо кубаныч сезимин кайтарыш үчүн, айкын шыктануулар менен, оң эмоциялар керек.

Бардык мектеп невроздорунда мээ жарты шарларынын өз ара карым - катышында бузулуулар пайда болот. Окутуудагы сол жарты шарлык акцент невроздордун пайда болушуна көмөк кылары белгилүү. Балдарга азырынча мүнөздүү эмес сол жарты

шарынын милдеттеринин өтө ашыкча стимулдаштыруусу болгон учурда, оң жарты шарынын милдеттерин жайлатуу пайда болот.

Ата - энелер жана мугалимдер көп учурда невротикалык бузулууларды жүрүм - турумду жөнгө салуунун жоктугу катары туура эмес кабыл алышып, адеп - ахлактык талаптарды күчөтүп, мугалимдер баланы катуу сындап, төмөнкү бааларды коё башташат. Мындай учурда, окуучулар талаптарды гана өздөштүрбөй калбастан, ошондой эле бүтүндөй белгилик маалыматты: "уга албайт", "эч нерсе көрбөйт", аягына чейин чыгарбайт, тез чарчайт. Бул оң жарты шардын коргоо милдети күчүнө кирет.

Психикалык травмадан (коркуу, чыр-чатак, маанилүү муктаждыктарына олуттуу чектөө) кийин терс сезимдер, тынчсыздануу, санаалар, коркуу менен коштолгон оң жарты шарынын иши кескин жогорулайт. Атайын изилдөөлөр көрсөтүп тургандай, сол жарым шары активдүү болгон окуучулардын (оң кол) оң жарты шарынын ишин жогорулайт [3, С. 79].

Өз кезегинде, ишинин мүнөзү боюнча көп жазган же окуган адамдарда, стресс болгон учурда сол жарты шарынын иши олуттуу жогорулайт: мезгил мезгили менен акыл эмгектен тез чарчап кетүү байкалат. Анын артынан – оң жарты шардын иши болуп саналган эмоционалдык жана спорттук алектенүү, музыка, бий, достор менен жолугушуу муктаждыгы пайда болот. Бул эки ишти айкалыштырууга жөндөмдүү адамдарга, невротикалык бузулуулар менен жабыркашынын тобокелдиги төмөн.

Эгер баш мээнин жарты шарынын бири ага тиешелүү эмес милдеттерди кабыл алган болсо, анда ал өз жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүгө бир топ таасир этет. Мисалы, оң жарым шардын көп маанилүүлүктү уюштуруу жөндөмү, сол жарты шардын "ордуна" кепти уюштурууга катышса, андан ары азайтылат. Ошо сыяктуу эле, элестетүү, көп кырдуу ой жүгүртүү үчүн жөндөмү бир калыпта эки жарты шарлардын ортосунда бөлүштүрүлгөн болсо, анда кеп жай өнүгөт.

В.А. Сухомлинский, мектеп невроздорун бир нече жылдан бери изилдеп, бардык балдар адилетсиз мамиле жана мугалимдердин баалоосуна ар түрдүү жооп беришет деген жыйынтыкка келген. Кимдир бирөөдө үмүтсүздүк, кимдир бирөөдө - адилетсиз мазактоо, кемсинтүү, кээ биринде - ачуулануу, башкаларында – көрсөтмө байкабастык, кимдир бирөөндө - кайдыгерлик, кимдир бирөөндө – коркуу пайда болот. Жүрүм-турум кыйшандоо, катаалдык менен коштолушу мүмкүн [8].

Кээде ата-энелер, айрыкча, билим берүүнүн азыркы учурдагы абалын, жашоонун ылдамдыгын, ата - энелердин атак каалоосунун деңгээлин эске алсак, невроздордун өнүгүшүнө чоң салым кошушат. Мектептен келген балага берилген биринчи суроо: "баа алдыңбы?", "канча алдың?". Кимдир бирөө бала күн сайын бул суроону күтүп, кандай сезимде болот деп ойлоду бекен?

Балдар ата - энесинин бир долбоору, кээ бир салымдары катары кабыл алынат. Бул балдардан жалгыздыкка кабылган, ийгиликке гана багытталган перфекционистти түзүү тобокели дайыма бар. Мындай окуучу ата - эненин кандайдыр бир уландысы, кеңейиши болуп кабыл алынып, анын кемчиликтери ата - эненин намысына шек келтирүү катары кабыл алынат. Невроз менен жабыркаган балдарга баа берүү системасын колдонууга болбойт, себеби баа баланын тынчсыздануу абалын жайылтып, кырдаалды тереңдетип ийиши мүмкүн. Стандарттык мектеп баасы орточо жыйынтыкты чагылдырат. Бир кыйла натыйжалуу ыкма болуп жекече иш-аракеттер, аракетчилдик, эмгекчилдигин жана иштин жыйынтыгы боюнча натыйжаларды көрсөтө турган баалоо боюнча ар кандай системаны колдонуу болуп саналат.

1970 - жылдын аягынан баштап, Белгия, Канада, АКШ, Франция жана башка өлкөлөрдүн мектептеринде тараган, окуучунун билим берүү жана жеке өнүгүүнүн сапатын баалоо үчүн новатордук жол болуп «**жетишкендиктердин куржуну (портфолио)**» болду.

«**Жетишкендиктердин куржуну (портфолио)**» идеясы окуу иштеринин үлгүлөрүн жыйноо жана талдоо, алардын аткаруу ийгиликтерин, кетирген күчтөрүн, окутуунун прогресс даражасын көрсөтөт.

Францияда “досье” түрүндө ишке ашырылган баалоонун бул түрү 1978 - жылдан бери ишке ашырылып, француз колледждеринде жана жогорку окуу жайларында киргизилген. Ар бир окуучуга расмий документти түзүү башталат, ага окуучунун академиялык жетишкендиктери, жөндөмдүүлүктөрү жана шыктары тууралуу маалыматтар жазылган. “Досье” окутуунун бардык жылдарына жетишкендиктер гана эмес, ошондой эле мүмкүнчүлүгү, жүрүм-туруму, окуучунун психологиялык мүнөздөмөсү жөнүндө толук маалымат чагылдырылат. Кээ бир мекемелерге, окутууга багыт алган учурда, негизинен театрдык жана көркөм окуу жайларында, жазылган маалыматтар эске алынат.

Ал эми, билим берүү системасы бала үчүн абдан ийгиликтүү жана жайлуу болуп эсептелген, Финляндияда, 7-класска чейин, сөз баалоо гана колдонулат: орточо, канааттандыраарлык, жакшы, сонун. Ал эми 1 – 3 - класстарда баалардын баардык түрү такыр эле жок. Бардык мектептер, электрондук күндөлүк сыяктуу мамлекеттик электрондук "Wilma" системасына кошулган, ага ата - энелер жеке кирүү кодун алышат. Мугалимдер баа, сабактарды калтыруу, баланын мектепте жашоосу тууралуу маалыматтар менен камсыз кылып, психолог, психолог, социалдык педагог, медиктер дагы, ата - энесине зарыл болгон маалыматтарды калтырышат. Бирок бул маалымат ата - энелер үчүн гана. Эч кандай коомдук жарлыктар жок. Фин мектебинде ачуу сүрөттөөгө ээ эмес, баа окуучу үчүн гана зарыл, бул максатка жетүү үчүн умтулууга, ошондой эле өзүн - өзү текшерүү, бала билимди жакшыртууга керектүү болсо гана колдонулат. Алар мугалимдин, мектептин кадыр - баркына чагылдырылбайт, жана райондук көрсөткүчтөрдү бузбайт [7].

Россияда баасыз ыкманы ишке киргизген бир нече мектептердин арасында, мамлекеттик эмес Лицей Ковчег - XXI болуп калды. 2015-жылы, бул мектептин мугалимдери окуучулардын ата - энелери менен келишимге кол койгон, ага ылайык окуучуларга 1 - класстан 6 – класска чейин 5 баллдык шкала боюнча баалар коюлбайт. Баалоонун жаңы системасын "Маршруттук каттам" деп аташты. Маршруттук баракча - ар турдүү татаалдыктагы милдеттердин тизмеси; эгер окуучу тапшырманы жакшы аткарсан, мугалим ага “жакшы” деп айта алат эми жаман болсо, мугалим окуучуга, "кийинки жолу" деп айтат.

Инклюзивдик билим берүүдөгү инсандык багытталган мамиле заманбап дидактикасы баалоого инсандык ыкманы колдонуу талабын коет, себеби ал ар бир окуучунун жекече жыйынтыгын көрүүгө мүмкүнчүлүк берет.

Мектепте мугалим баа коюуда төмөнкү эрежелерди карманышы керек:

1) Билимди контролдоо окуучулардын билимдер, көндүмдөр жана билгичтиктердин бардык маанилүү элементтерин камтуу керек.

2) баа коюуда мугалим инсандык жана ченемдик баалоо жолдорун колдонууга тийиш.

3) мугалим баа коюп жатканда, окуучунун билимин ал эмне үчүн так ушундай баалап жатканын түшүндүрүшү керек.

4) баа коюу учурунда мугалим контролдоонун ар кандай ыкмаларын колдонуу керек.

5) мугалим бардык окуучуларга бааны оңдоо үчүн бир нече жолу мүмкүнчүлүк бериш керек.

6) баа коюуда мугалимдин көзөмөлүнөн тышкары окуучулардын өзүн - өзү башкаруу жана өзүн - өзү баалоо болушу керек.

Список использованной литературы:

1. Андреева, Г.М. Социальная психология: уч. для высш. учеб. заведений / Г.М. Андреева. – 5-е изд. – М.: Аспект - Пресс, 2007. – 363 с.
2. Дж. Дьюи От ребенка к миру, от мира к ребенку. М.: Карапуз, 2010 г.
3. Джон Тэйлор Гатто Фабрика марионеток. Исповедь школьного учителя.- М.: Гензис, 2006г.
4. Гэри Чепмен, Росс Кэмпбелл. Пять путей к сердцу ребенка. М.: Новое время, 2007г.
5. Гордон Драиден, Джаннетт Вое. Революция в обучении Научить мир учиться по-новому. М.: Парвине, 2016г.
6. Ш.А. Амонашвили Обучение. Оценка. Отметка. - М.: Прогресс, 1992 г.
7. Паси Сальберг Финские уроки. Чему может научиться мир на опыте образовательной реформы в Финляндии? - М. 2014г.
8. https://www.koob.ru/suholminkij_vasilij_aleksandrovich/

УДК: 378.1

М.А. Куканова

к.п.н, и.о.доцента КГУ им. И.Арабаева

Н. Кузнецова

магистрант КГУ им. И.Арабаева

ПЕДАГОГИКА БАГЫТЫНДАГЫ СТУДЕНТТЕРДИ ДАЯРДОДО ИНСАНГА БАГЫТТАЛГАН МАМИЛЕНИ ЖҮЗӨГӨ АШЫРУУ

РЕАЛИЗАЦИЯ ЛИЧНОСТНО - ОРИЕНТИРОВАННОГО ПОДХОДА В ПОДГОТОВКЕ СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ

IMPLEMENTING A PERSON-CENTERED APPROACH IN THE PREPARATION OF STUDENTS OF PEDAGOGICAL DIRECTION

Аннотация: Макалада инсанга багытталган окутуунун маңызы, студенттерге инсандык багыттагы инсанды тарбиялоо үчүн кандай компетенциялар өнүгүшү керектиги жөнүндө. Келечектеги иши катары мугалимди тандап алган жаштар, башкаларга гуманисттик мамиледе, туруктуу өзүн - өзү уюштуруу жана өз алдынча билим берүү, башкаларга үлгү болууну каалоо, башкаларга үлгү болууга умтулуу, өзүн өзү окуткан